

EG ER VINDEN

AV JON FOSSE

I SAMME BÅT

Av **Eirik Hørthe**, psykolog og frilansskribent.

TO MENNESKER SITTER I EN BÅT SOM KANSKJE IKKE ER EN BÅT. DE DUVER OPP OG NED PÅ BØLGER SOM KANSKJE IKKE ER BØLGER, OG UTFØRER HANDLINGER SOM KANSKJE IKKE ER HANDLINGER.

Dette er utgangspunktet for *Eg er vinden* av Jon Fosse, Norges fjerde vinner av Nobelprisen i litteratur og en av verdens mest spilte dramatikere. Stykket er skrevet i samarbeid med Festspillene i Bergen og hadde urpremiere på Nationaltheatret våren 2007. I Samlagets trykte utgave, blir skuespillet introdusert på følgende måte:

«*Eg er vinden* spiller seg ut i ein tenkt og så vidt illudert båt, og handlingane er også tenkte, og skal ikkje utførast, men illuderast.»

Leseren og tilskuerne er med andre ord i ferd med å tre inn i et landskap som både er og ikke er på én og samme tid – et rom hvor ting både skjer og ikke skjer. I den sammenheng kan det være interessant å dvele et øyeblikk ved selve ordet «illudere». Begrepet betyr opphavelig å «narre», «spøke» eller å «etterligne på en overbevisende måte». Illudering vekker altså assosiasjoner til både lekenhet og illusjonisme. Denne kombinasjonen er på mange måter beskrivende for *Eg er vinden*. Skuespillet rommer en lekenhet som kommer til uttrykk på flere nivåer. Først og fremst kan man si at stykket leker med dramatikens formmessige forutsetninger. I Aristoteles' innflytelsesrike verk *Om dikterkunsten*, skriver den greske filosofen at tragediens viktigste bestanddel er en kjede av enkeltstående handlinger som går opp i en høyere enhet. Dette synspunktet blir utfordret i *Eg er vinden* med tanke på at tilskuerne aldri kan være helt sikre på hvilke handlinger som er «ekte» og hvilke handlinger som er forestilte eller illuderte. Slik tøyes grensene for hva et skuespill kan være, samtidig som publikum oppmuntres til å grunne over forholdet mellom det reelle og det fiksjonelle – mellom refleksjonen og det reflekterte.

Eg er vinden rommer også et språklig overskudd som kan oppleves som en form for letthet eller lekenhet. Replikkene er jordnære og prosaiske, men også underfundige og lyriske. Det er ikke uvanlig at språket peker tilbake på seg selv som språk, for eksempel når Den eine og Den andre diskuterer hvorvidt ordene er i stand til å gripe deres indre virkelighet. Situasjonen er dypt alvorlig, men inneholder også spor av noe ironisk som til en viss grad er komisk. Spesielt fordi karakterene i seg selv er språklige konstruksjoner som ikke har et indre liv utover det som står beskrevet i manus. Det hele blir derimot mer komplekst i det øyeblikket skuespillerne trer inn på scenen og låner karakterene sin kropp.

Den språklige og formmessige lekenheten i *Eg er vinden*, finner sin motvekt i den tunge tematikken. Fosse dykker ned i dypet av menneskets eksistensielle situasjon, kanskje helt til bunns. Skuespillets karakterer er simpelthen markert som «Den eine» og «Den andre». Hvorfor dikteren har valgt å gjøre det på denne måten, vet jeg ikke. Jeg kan til gjengjeld late som jeg vet. Ved å bevege karakterene mot et identitetsmessig nullpunkt, åpnes det et tomrom som tilskuerne blir invitert til å fylle. De to figurene fungerer som et blankt lerret hvor hver enkelt kan projisere sin dypt personlige versjon av det eksistensielle dramaet som vi alle tar del i. Den eine og Den andre, er både du og jeg, vi og oss, ja, hvem som helst.

Dette er passende med tanke på at *Eg er vinden* tematiserer en rekke livsfilosofiske spørsmål som berører oss alle: Hvordan skaper vi mening i hverdagen? Hva kan vi gjøre for å lindre eksistensiell isolasjon? Og ikke minst: Hvordan skal vi forholde oss til selvmordets mulighet? Det siste spørsmålet har blitt utførlig behandlet av Albert Camus, en annen nobelprisvinner i litteratur. I Myten om Sisyfos erklærer den franske litteraten at selvmordet er det eneste filosofiske problemet av betydning. Derfor ønsket han å forstå hvorfor noen mennesker synes at døden er lettere enn livet.

Dette filosofiske prosjektet kan være en tolkningsnøkkel som åpner opp Fosses skuespill, i alle fall for meg som kommer til verket som psykolog. *Eg er vinden* maler et gripende og realistisk portrett av en person som knuges under vekten av overveldende livssmerter. Den eine orker ikke å være der hun er, men hun orker heller ikke å være noe annet sted. Hun trenger stillhet, men tåler ikke taushet. Noen ganger er hun redd for sine egne tanker. Hun har et ønske om å hoppe på sjøen, men frykter at ønsket skal bli til virkelighet.

Tanken på å hoppe, eller snarere hoppets nærvær, er alltid til stede når Den eine er alene. Da blir hun så fryktelig tung. Hun blir tung som en stein. Faktisk blir hun en stein. En stein som synker dypere og dypere, helt til den når havets bunn og fortvilelsens avgrunn. Til og med ordene blir tunge og tynger henne ned. Det hjelper imidlertid å være sammen med Den andre. Da er hun ikke lenger alene, og da er hun ikke lenger ingenting. På sett og vis kan man si at Den eine skapes i møte med Den andre. Hun kommer til syne når Den andre ser henne; hun får en stemme når Den andre lytter. Men er det nok? Eller er det kanskje allerede for sent?

Eg er vinden setter spørsmålstegn ved menneskenes evne til å nå hverandre gjennom språket. Den andre gjør sitt ytterste for å forstå Den eine, og Den eine gjør sitt ytterste for å gjøre seg forstått. Likevel finner de ikke et felles språk for den bunnløse følelsen av ensomhet og isolasjon som stykket tematiserer. Når alt kommer til alt, er ikke Den eine en stein. Hun er heller ikke knaselyden fra en mur som sprekker og faller fra hverandre. «[D]et er berre ord», forklarer hun, «berre noko ein seier». Det underliggende budskapet er at språket aldri er i stand til å formidle våre indre erfaringer uten at noe vesentlig går tapt i oversettelsesprosessen. Derfor er det også deler av vårt indre som er grunnleggende uforståelig, både for andre og for oss selv.

Dette er skumle tanker, og det er kanskje ikke så rart at samspillet mellom Den eine og Den andre forandrer karakter i løpet av skuespillet.

Ved stykkets ende er det ikke lenger Den eine som fortviler og Den andre som trøster. Tvert imot. Den eine styrer båten ut på et eksistensielt farvann som er så dypt at Den andre blir skremt og har lyst til å snu. Hun vil vekk fra bølgene, og vekk fra uværet – tilbake til grunnere vann. Her opplever jeg at Fosse setter ord på noe dypt menneskelig, nemlig at vi kvier oss for å slå følge med et annet menneske inn i stormens øye. Det er så mye lettere å la dem være der inne alene med alt som er tungt og vanskelig. Å seile sammen med den som lider, kan imidlertid bety forskjellen på liv og død. Det viktigste er simpelthen å tåle personens smerte og vise at vi alle er i samme båt.

Så finns det selvfølgelig et punkt hvor selv den mest trofaste reisekamerat må snu og vende tilbake. Vi kan ikke hoppe sammen med den som hopper. Vi kan ikke risikere å synke i forsøket på å hjelpe noen med å flyte. Alt vi kan gjøre er å kaste ut en redningsvest og trygle personen om å ta den på seg – strekke ut åren og håpe at den ikke blir dyttet vekk. Noen ganger blir vi likevel konfrontert med det eneste filosofiske problemet av betydning: Hvorfor opplever noen mennesker at døden er

lettere enn livet? Hvorfor må noen bli vinden for å slippe å være steinen? Den store forskjellen er selvfølgelig at spørsmålet ikke lenger er av den filosofiske typen. Det handler ikke lenger om hvorfor noen mennesker ender livet for egen hånd, men hvorfor akkurat denne personen gjorde det. *Eg er vinden* antyder at kraften i et slikt hvorfor kan være så opprivende at selve muren mellom tid og rom slår sprekker og faller fra hverandre.

TRENGER DU NOEN Å SNAKKE MED?

Er du bekymret for at en du kjenner har tanker om å ta sitt eget liv?

Det kan være vanskelig og ubehagelig å snakke om selvmordstanker, men det er ikke farlig.

Det å snakke om selvmordstanker kan redde liv.

Det finnes flere hjelpetelefoner, chat-tjenester og støttegrupper der du kan dele tanker og følelser helt anonymt, og få støtte, råd og veiledning.

Mental Helse: 116 123

Kirkens SOS: 22 40 00 40

ROGALAND
TEATER

EG ER VINDEN

Av Jon Fosse

Regissør **Victoria Meirik**
Scenograf & kostymedesigner
Anette Werenskiold
Lysdesign **Agnethe Tellefsen**
Komponist **Ingvild Langgård**
Dramaturg **Matilde Holdhus**
Masker **Mio Eyfjord**
Stemmer i innspilt musikk
Kim Fairchild & Ingvild Langgård

Medvirkende
Den eine **Kim Fairchild**
Den andre **Ingrid Unnur Glæver**

Grafisk design **Stig Håvard Dirdal**
Forestillingsfoto **Grethe Nygaard**
Forlag **Colombine**

Premiere 20. november 2024 - Intimscenen
Forestillingen blir avviklet av Rogaland Teaters
scenetekniske personale. All scenografi og kostymer
er tilvirket ved Rogaland Teaters verksteder.

Publikumsstjenesten
Eg er vinden : av Jon Fosse

25g019383

Concord/Philips

OBOS

